

Roads to recovery

George Gelauff, Debby Lanser, Albert van der Horst, Adam Elbourne

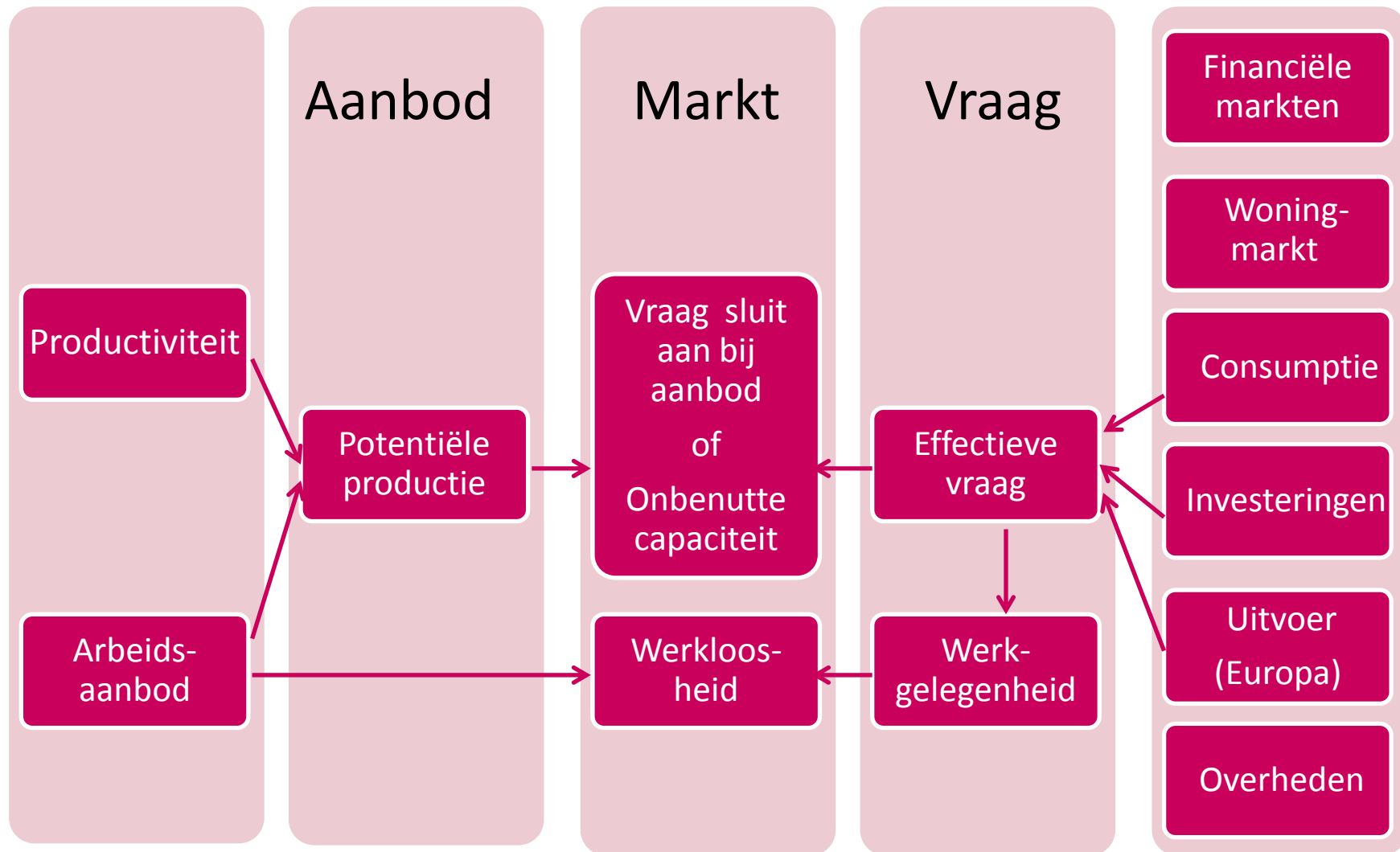
De Grote Recessie

- 2008: Financiële crisis
 - subprime hypotheek crisis
 - 15 september: Lehman Brothers bankroet
 - stilstand mondiale kredietverlening
- 2011: Eurocrisis
 - Griekenland lijkt insolvabel
 - rentes op overheidschulden exploderen
 - banken wankelen onder riskante overheidsobligaties
- 2014: tekenen van herstel
 - waar staan we?
 - waar gaan we heen de komende 10 jaar?

Nederland na de Grote Recessie

- Blijvende schade
 - permanent verlies van bbp (niveau)
- Veerkracht gebleven
 - groei kan terugkomen, mate waarin onzeker
- Herstel vraagt tijd
 - daling werkloosheid, aantrekken huizenmarkt
- Risico's aan de vraagkant
 - gezondheid banken, afbouw schulden, lage inflatie

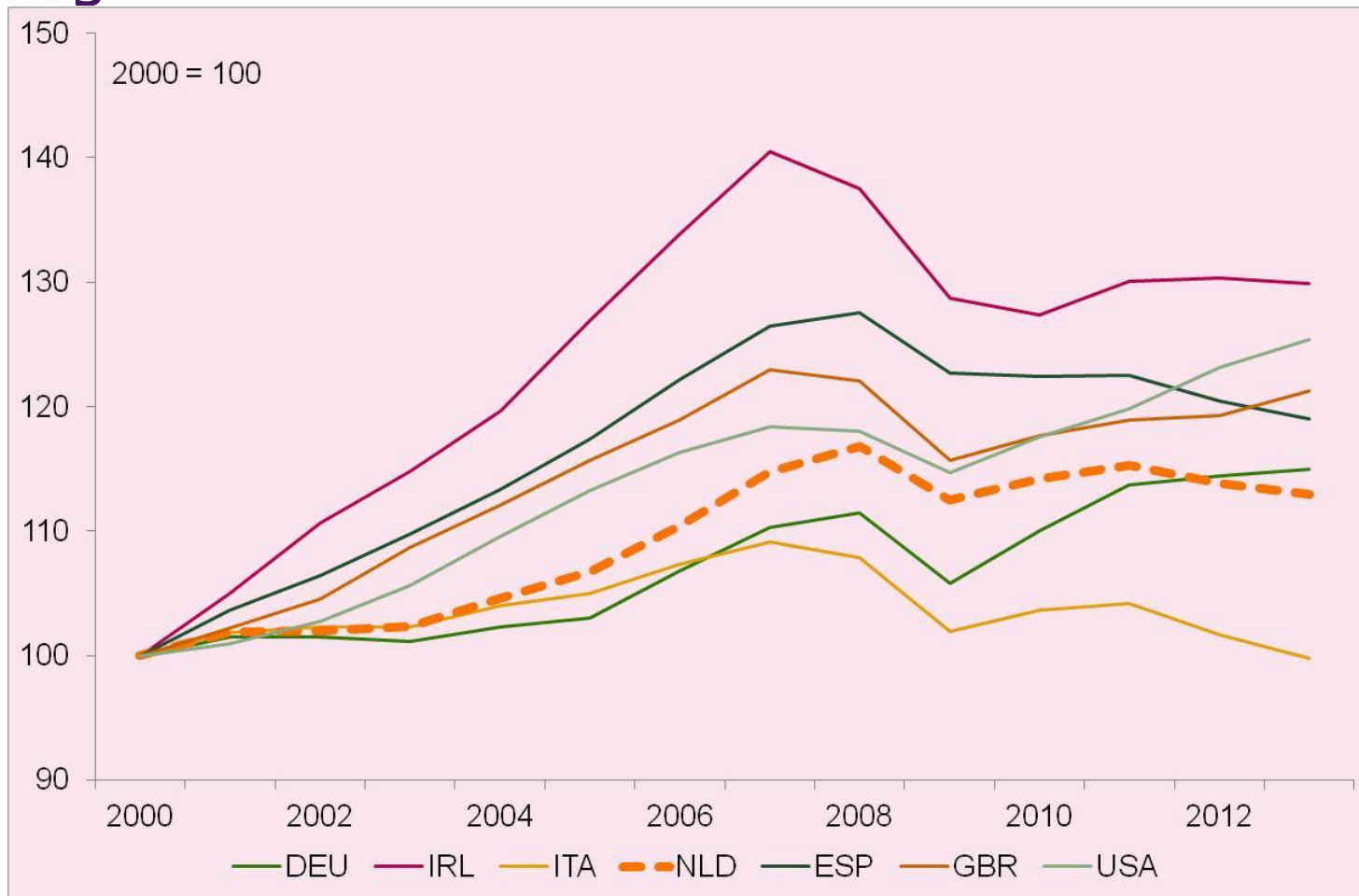

Potentiële groei

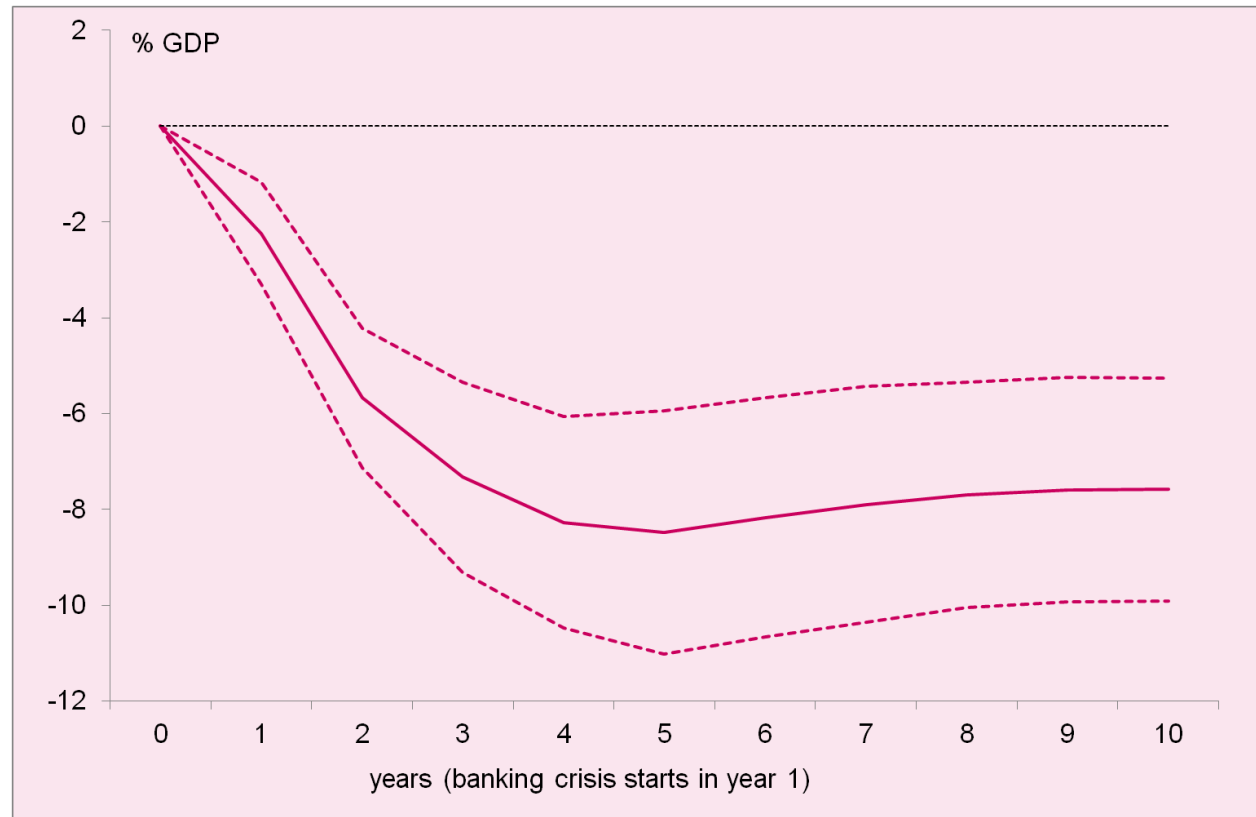
BBP groei onderbroken

Groei kan weer opveren

- Effect van een typische bankencrisis
- Groot niveauverlies van bbp tov eerdere trend
- geen aanwijzingen voor lange termijn effect op de groei

Potentiële groei

- Crisis: niveauverlies
- Groei kan terugkeren
- De mate waarin is onzeker
 - technologie
 - internationaal, Europa
- Hervormingen helpen
 - Zuid-Europa: productmarkten en arbeidsmarkt
 - Heel Europa: dienstensector

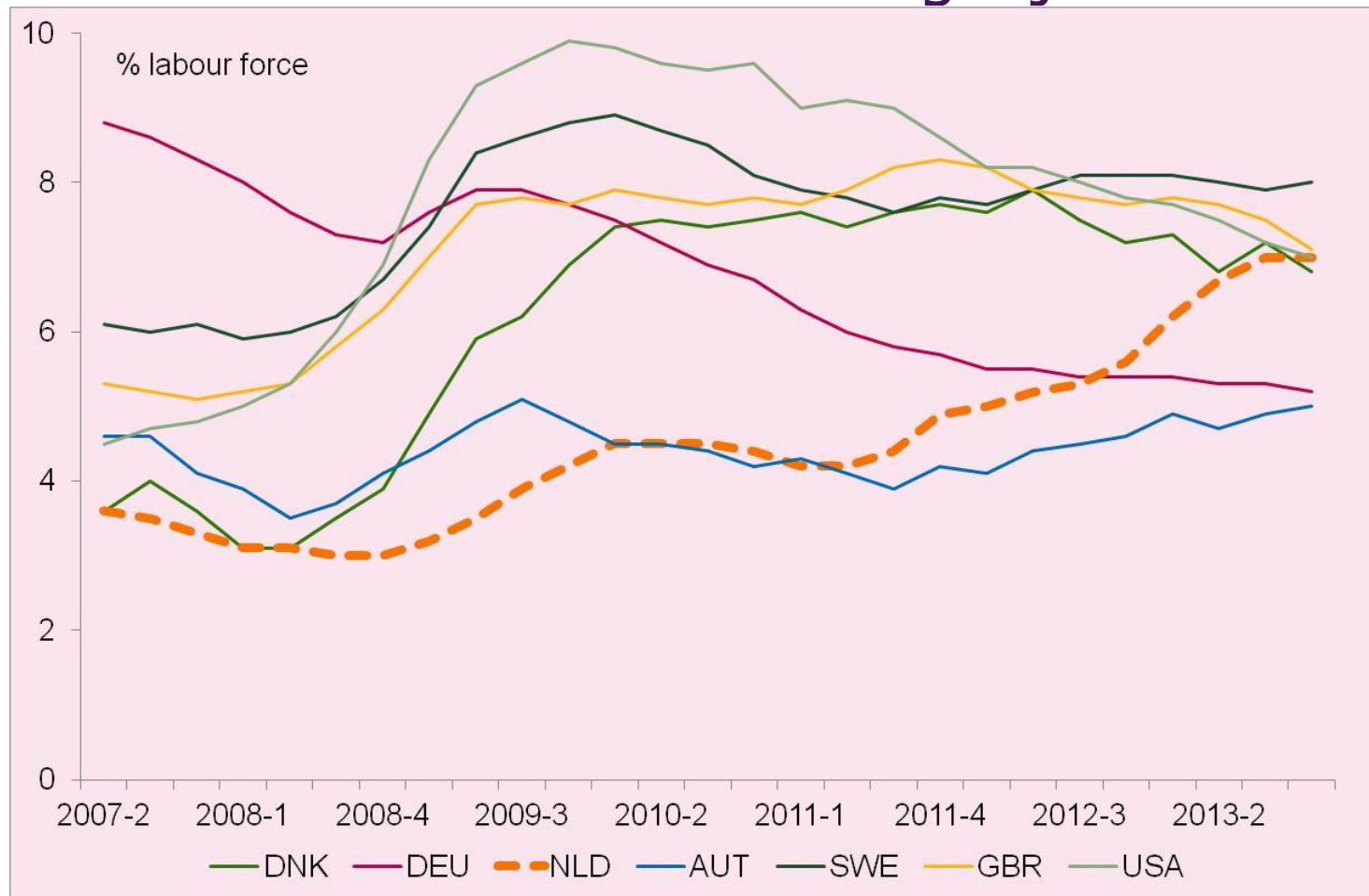

Arbeidsmarkt

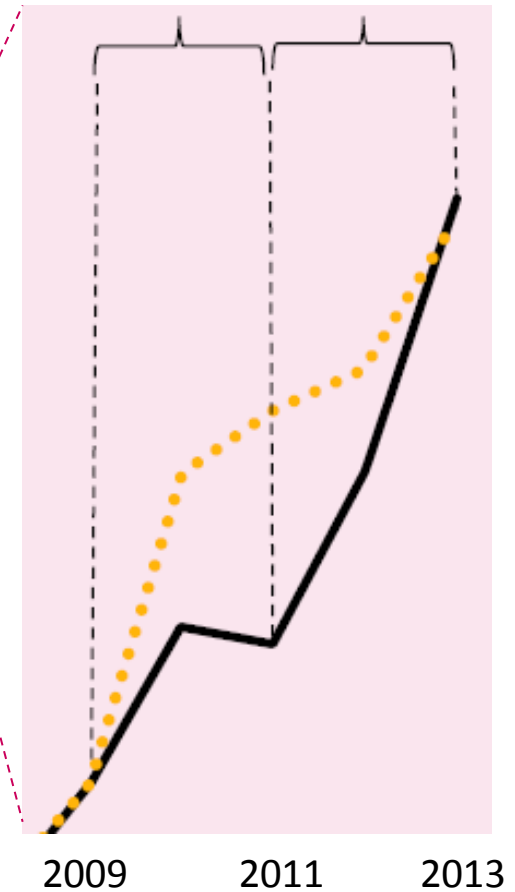
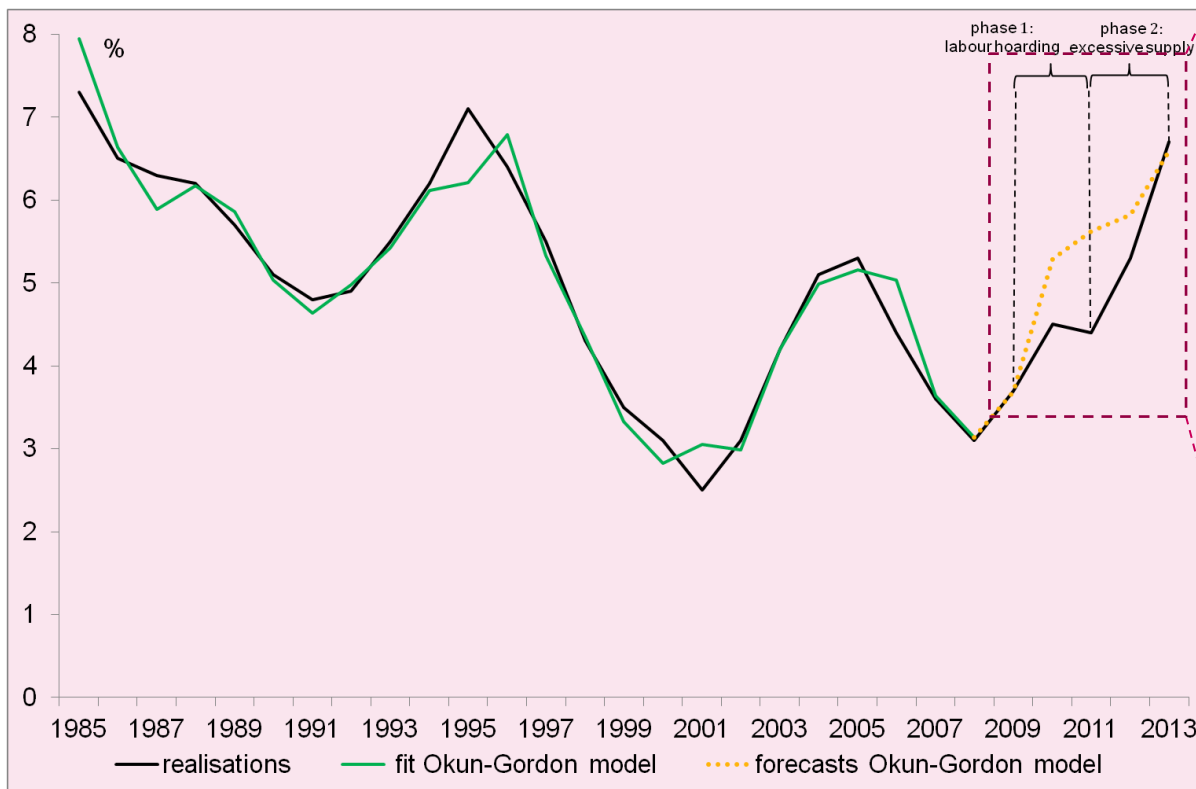

Werkloosheid Nederland tov vergelijkbare landen

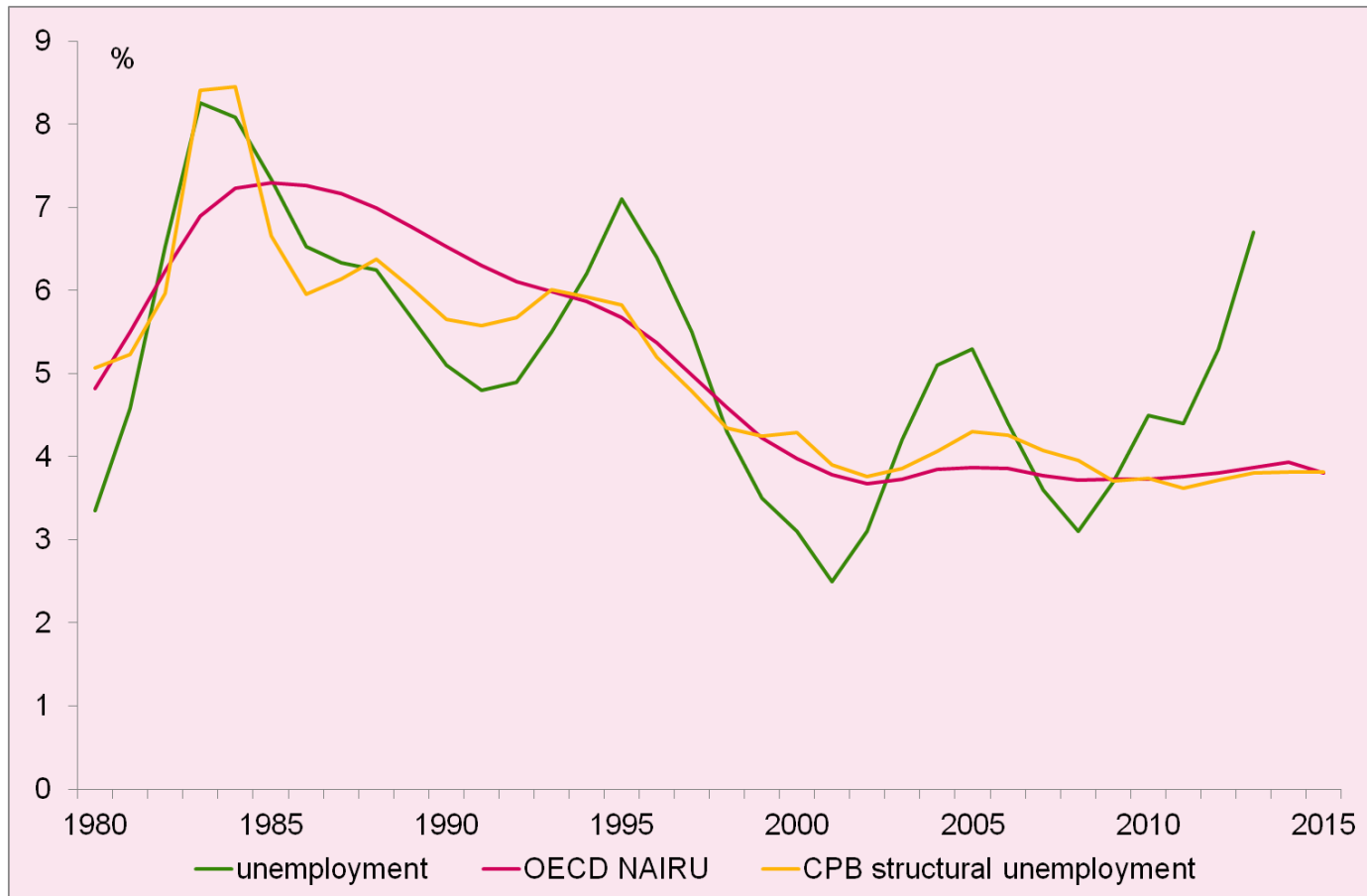

Werkloosheid wijkt af van verwachtingen

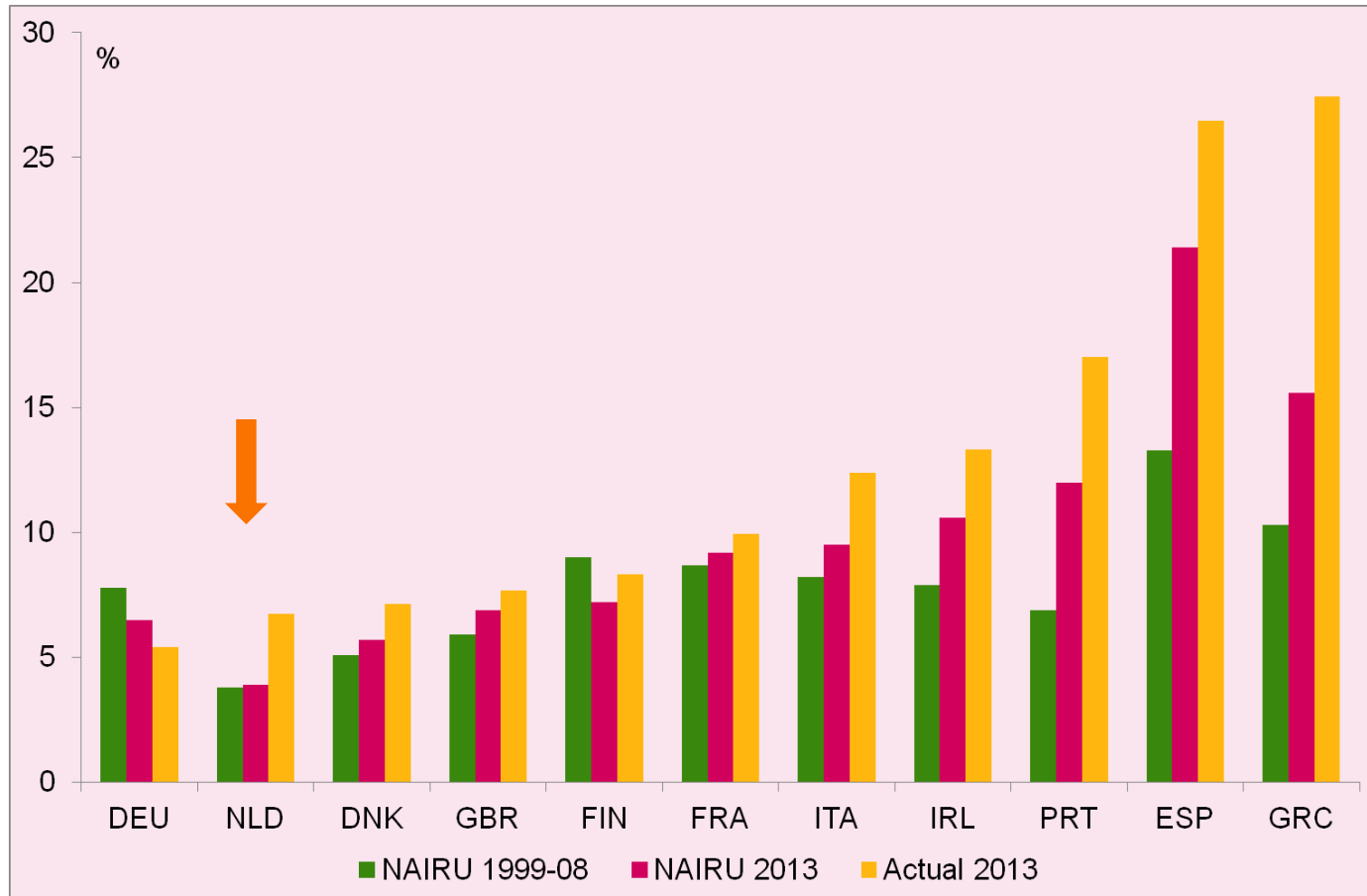

Evenwichtswerkloosheid onveranderd: 4%

Heel ander perspectief in Europa

Perspectief arbeidsmarkt

Nederland

- Werkloosheid kan omlaag naar evenwichtswaarde van 4%
 - vraagt herstel economie, dat kost tijd
- Waarschijnlijk weinig permanente ontmoediging
 - Jongeren vinden een baan
 - Ontmoedigde ouderen gaan met pensioen
- Wel verlies aan menselijk kapitaal
 - vertaalt zich in lagere productiviteit

Europa

- Aantal landen nog lange weg te gaan
- hervormingen arbeidsmarkt helpen

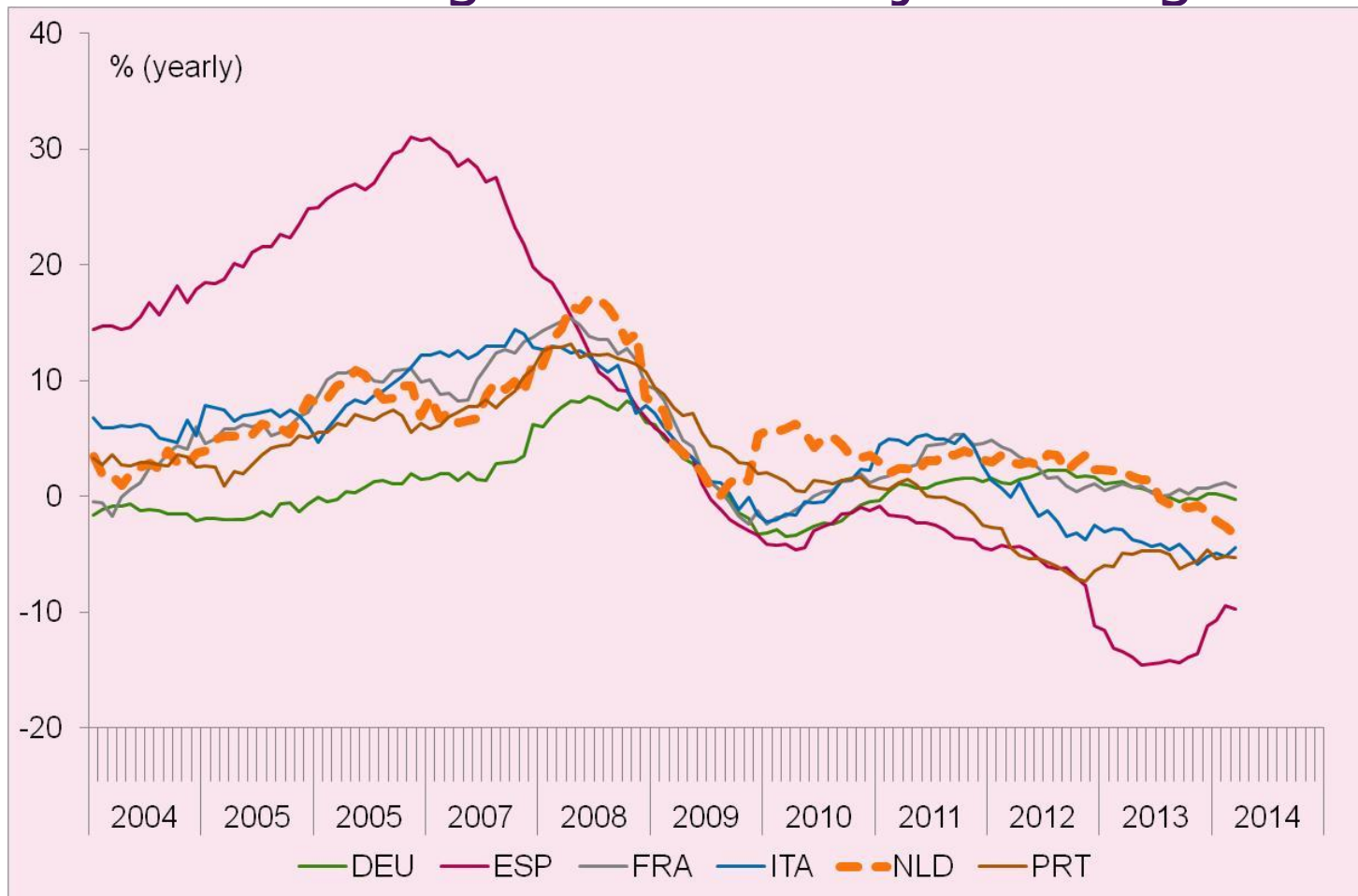

Financiële markten

Groei bankleningen aan bedrijven stagneert

Financiële markten: oorzaak -> randvoorwaarde

- Eurocrisis
 - Overheden wankelen door redding banken en garanties
 - Banken wankelen door bezit riskante overheidschuld
- Hoe gezond zijn banken?
- Wat gaan ongezonde banken doen?
 - herkapitaliseren?
 - krediet beperken?
- Asset Quality Review en stress test: de lakmoesproef

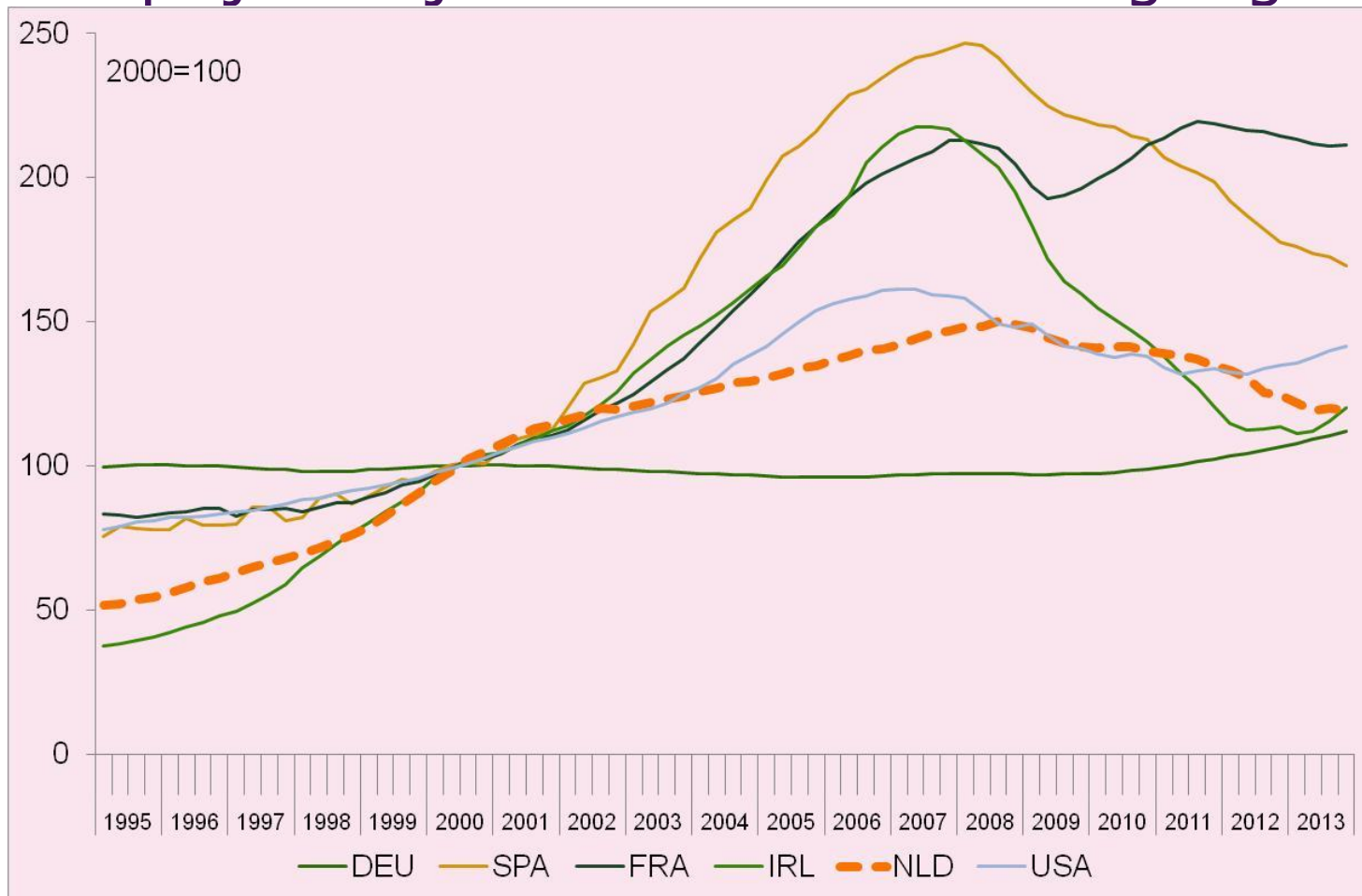

Woningmarkt

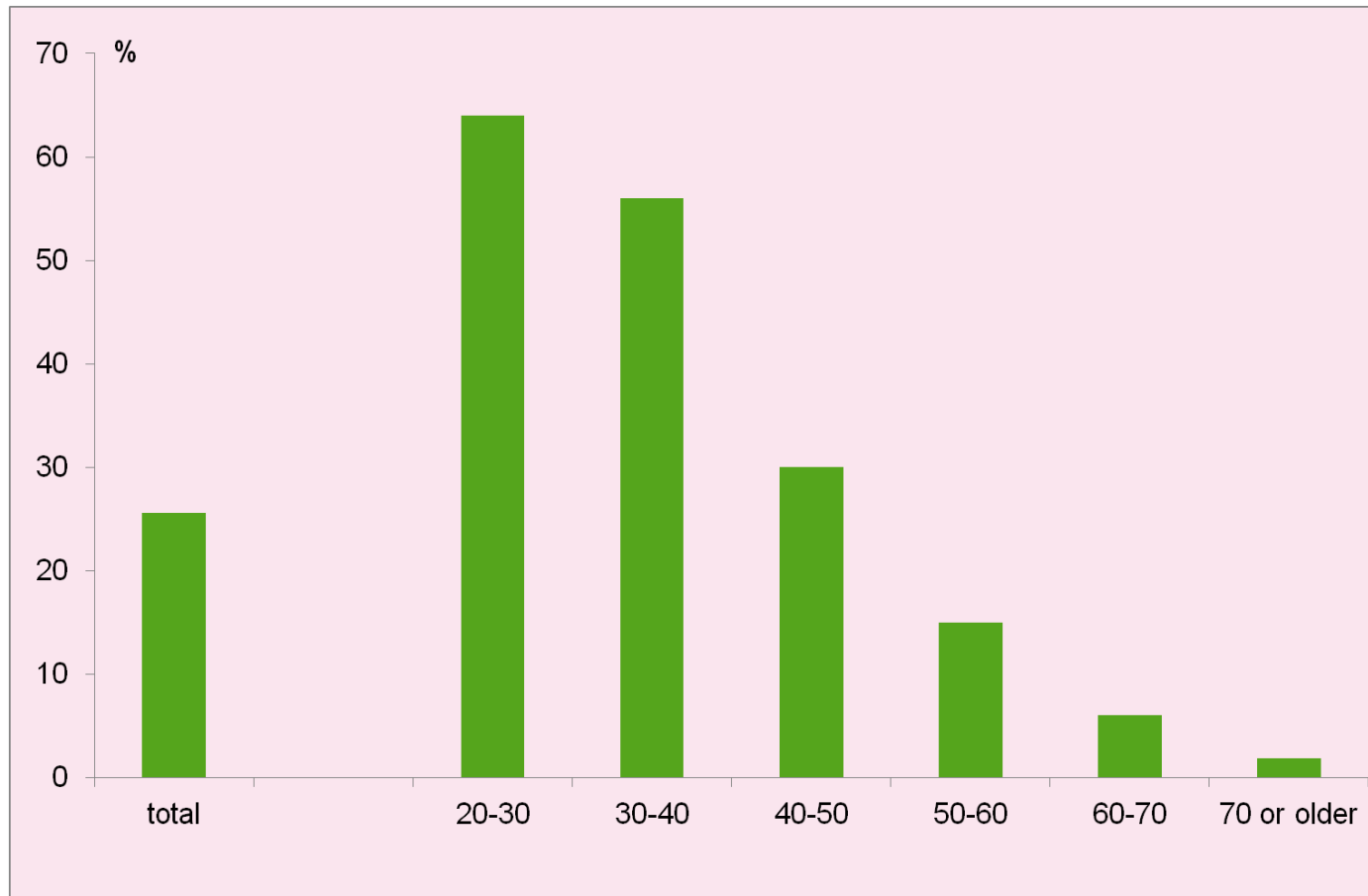

Huizenprijzen tijdens hausse en neergang

Aandeel huishoudens met hypotheek onder water

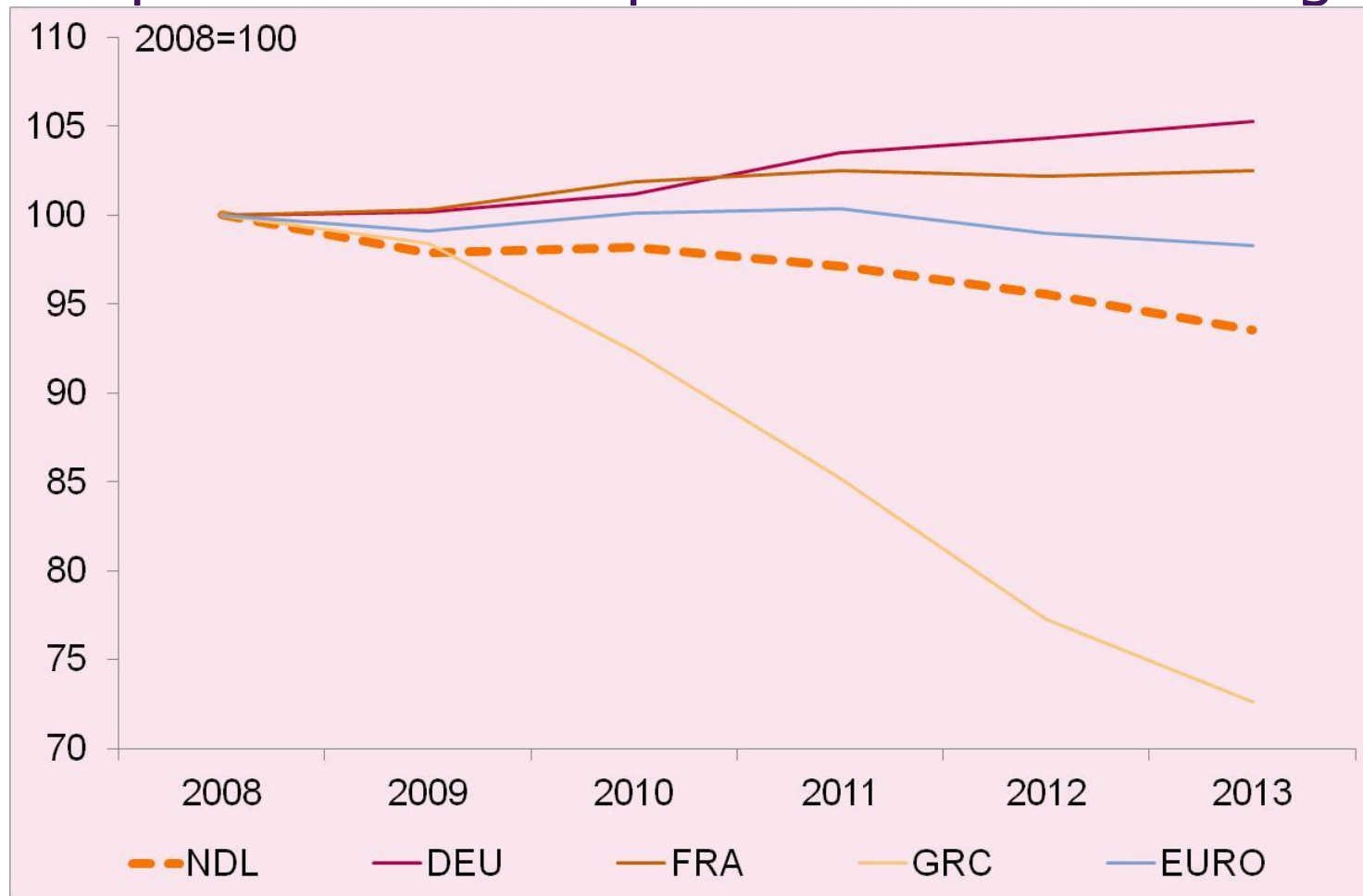

Consumptie en schulden

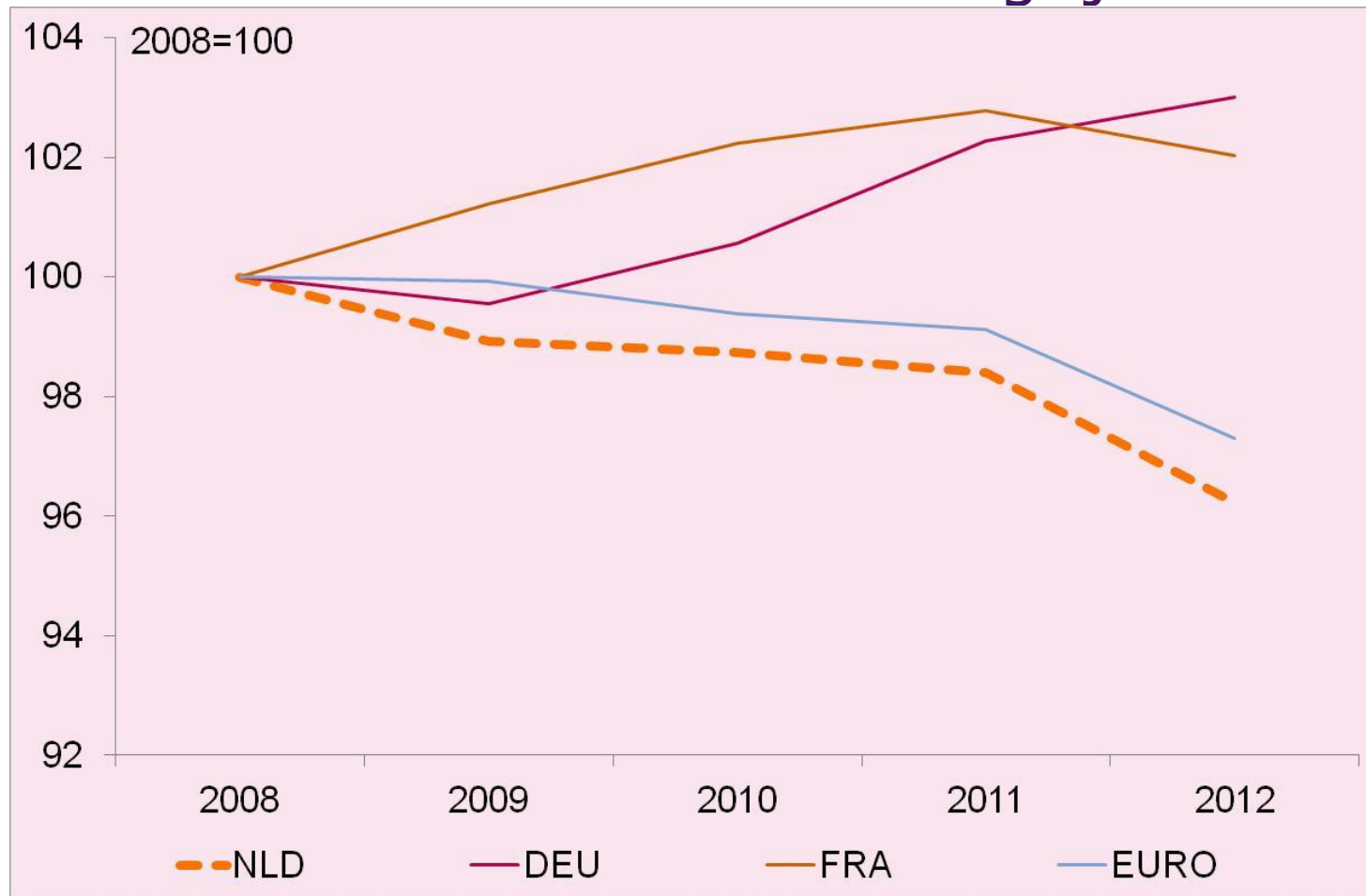

Groei private consumptie in Nederland laag

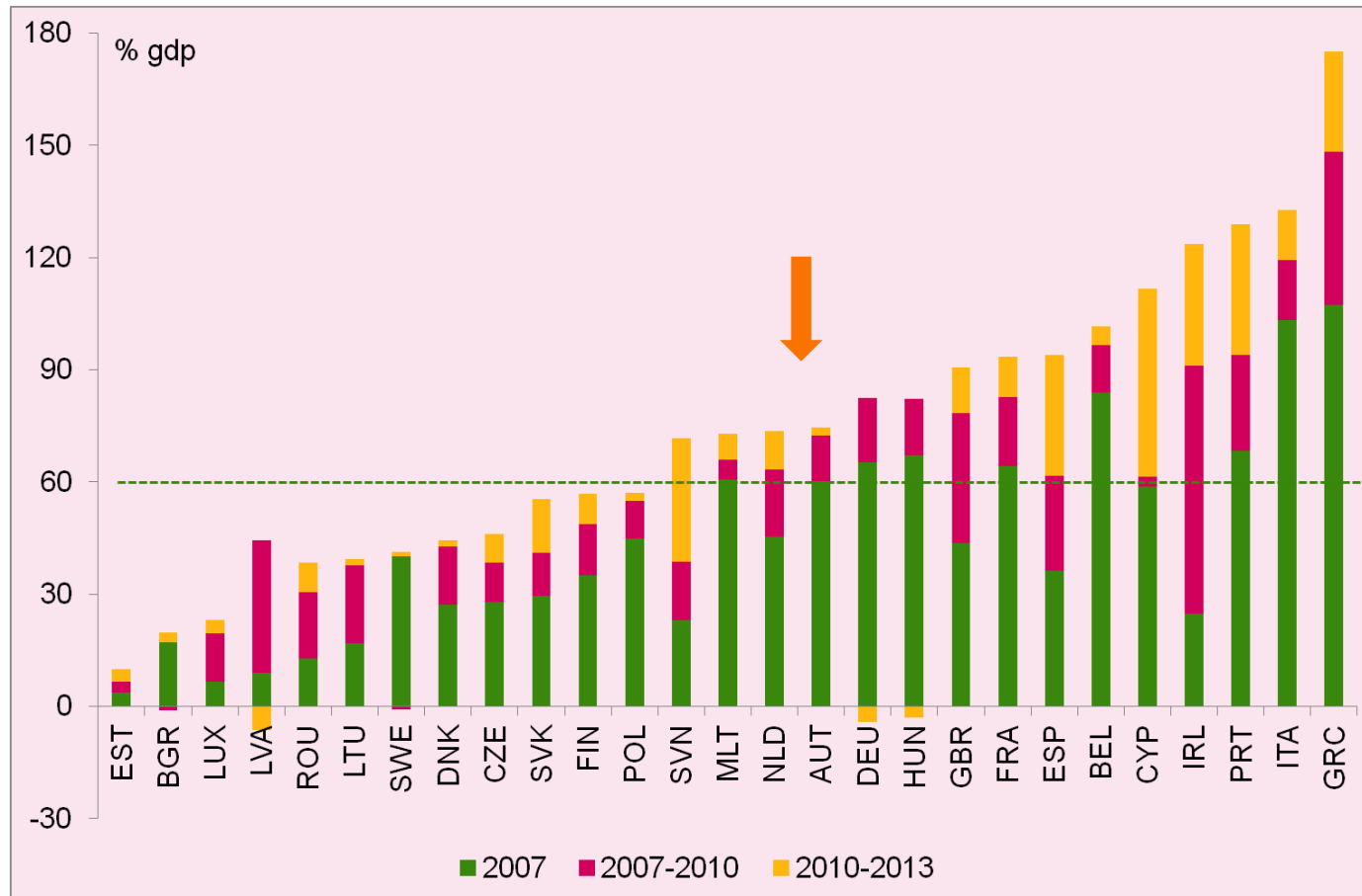

Reëel beschikbaar inkomen belangrijke redenen

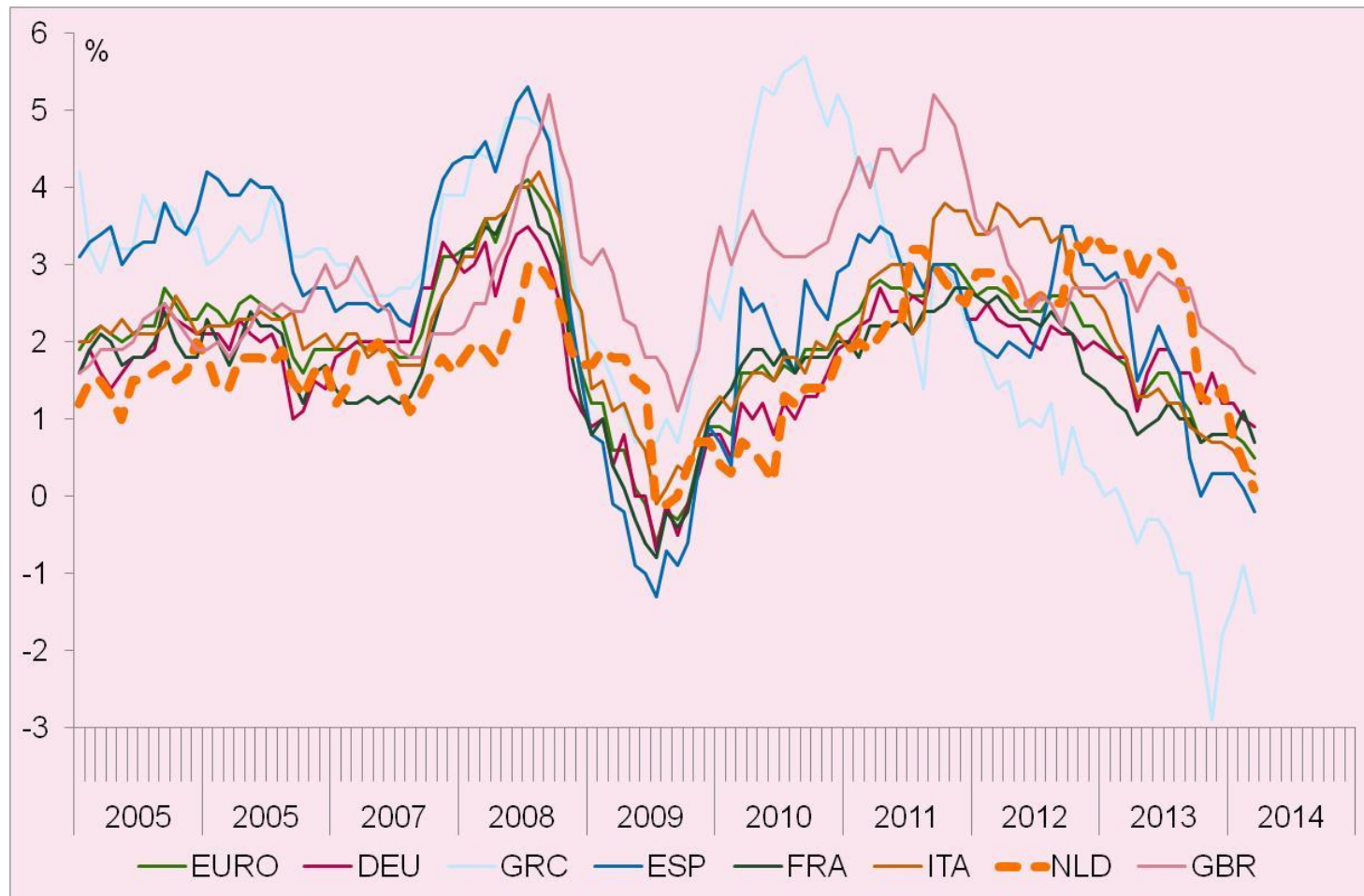

Overheidsschuld hard gestegen

Inflatie daalt

Consumptie en schulden

- Consumptie sterk teruggelopen, voornaamste oorzaken:
 - Terugloop van besteedbaar inkomen (belastingen, werkloosheid)
 - Dalende huizenprijzen
- Overheden kampen ook met schuldenlast
- Groei en inflatie cruciaal
 - Hoog: consumptie trekt aan, beslag schulden daalt
 - Laag: versterkt schuldenproblematiek, risico van aflossen

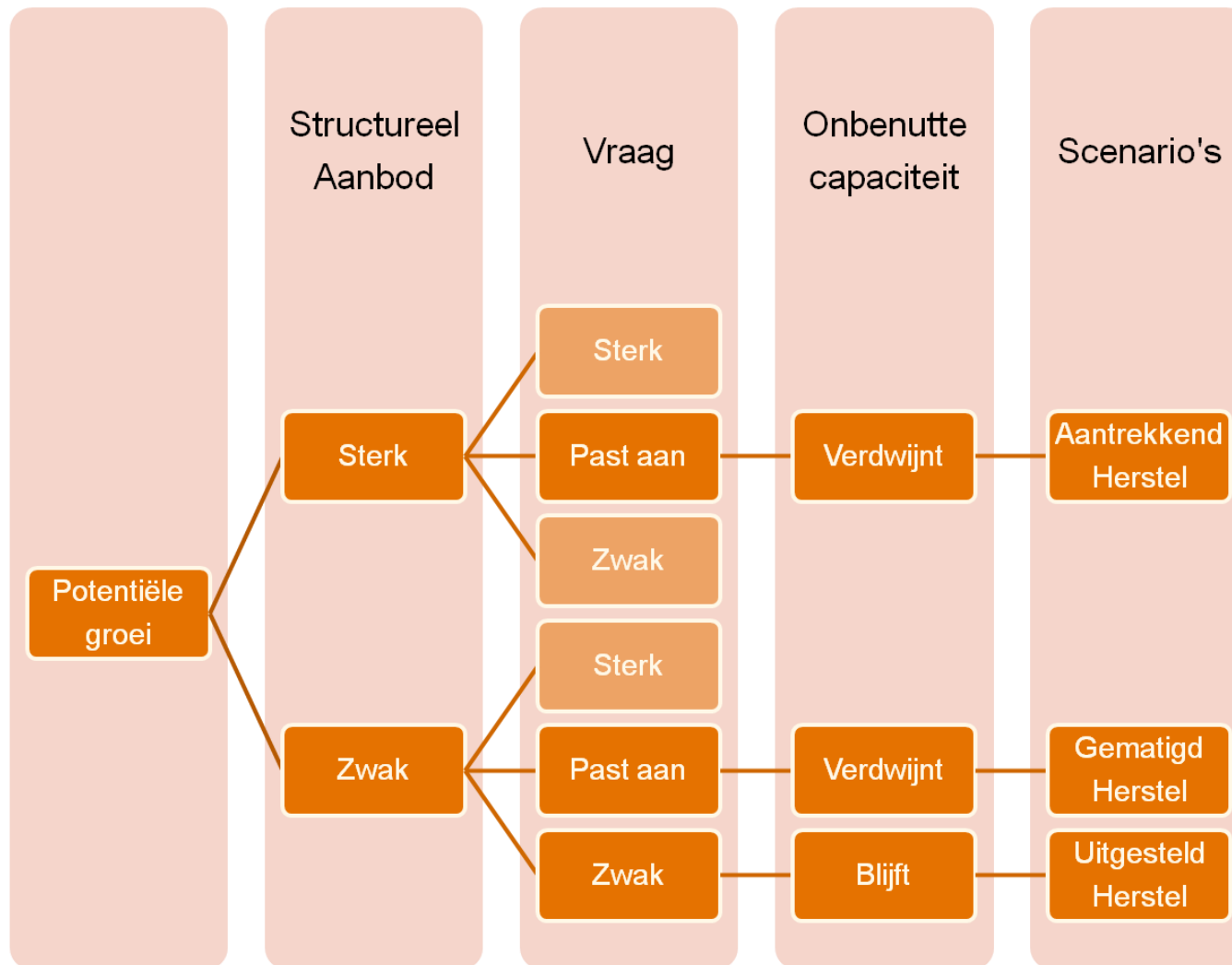

De scenario's

Een nieuwe lente en een nieuw geluid

Mei, Gorter, 1889

Aantrekkelijk Herstel

- Productiviteitsgroei hoger dan voor de crisis
- Nieuw vertrouwen in financiële markten
- Werkloosheid naar evenwicht, ontmoedigde werknemers keren terug
- Als oververhitting dreigt remt monetair beleid

Kerncijfers Aantrekkend Herstel scenario

	2000/2007	2008 / 2015	Aantrekkend
<i>Groeivoet in %</i>			2016/2023
Potentiële groei	2,0	1,1	2
Feitelijke groei	2,2	0,1	2 1/2
Consumptie	1,2	-0,6	1 3/4
Contractloon	2,5	1,9	3 1/4
Inflatie	2,3	1,9	2 1/2
<i>Niveau eindjaar in %</i>	2007	2015	2023
Werkloosheid	3,6	7,1	4 1/4
EMU saldo	0,2	-2,1	0,5
EMU schuld	45	75	52

Gematigd Herstel

- Productiviteitsgroei lager dan voor de crisis
- Sommige banken beperken krediet
- Arbeidsmarkt herstelt geleidelijk
- Huishoudens bouwen schulden enigszins af

Kerncijfers Aantrekkend en Gematigd Herstel

	2008 / 2015	Aantrekkend	Gematigd
<i>Groeivoet in %</i>		2016/2023	2016/2023
Potentiële groei	1,1	2	1
Feitelijke groei	0,1	2 1/2	1 1/2
Consumptie	-0,6	1 3/4	1
Contractloon	1,9	3 1/4	2 1/4
Inflatie	1,9	2 1/2	2
<i>Niveau eindjaar in %</i>	2015	2023	2023
Werkloosheid	7,1	4 1/4	4 1/4
EMU saldo	-2,1	0,5	-0,4
EMU schuld	75	52	63

Uitgesteld Herstel: vraag risico's

- Productiviteitsgroei lager dan voor de crisis
- Zwaktes financiële sector
- Consumenten, bedrijven en overheden bouwen schulden af
- Werkloosheid blijft hoog tot 2023

Kerncijfers drie herstelscenario's

	Aantrekkelijk	Gematigd	Uitgesteld
<i>Groeivoet in %</i>	2016/2023	2016/2023	2016/2023
Potentiële groei	2	1	1
Feitelijke groei	2 1/2	1 1/2	3/4
Consumptie	1 3/4	1	0
Contractloon	3 1/4	2 1/4	1
Inflatie	2 1/2	2	1 1/4
<i>Niveau eindjaar in %</i>	2023	2023	2023
Werkloosheid	4 1/4	4 1/4	6 1/2
EMU saldo	0,5	-0,4	-2,6
EMU schuld	52	63	83

Nederland na de Grote Recessie

- Blijvende schade
 - permanent verlies van bbp (niveau)
- Veerkracht gebleven
 - groei kan terugkomen, mate waarin onzeker
- Herstel vraagt tijd
 - daling werkloosheid, aantrekken huizenmarkt
- Risico's aan de vraagkant
 - gezondheid banken, afbouw schulden, lage inflatie